

A 324/2020. (VII. 1.) Korm. rendeletben foglaltak alapján

Javaslat a

„Tímár Eszközök”

települési/tájegységi/ágazati értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Herczeg László Lukács

Herczeg László

Mezőberény, 2025. május 15.

Mezőberényi Polgármesteri Hivatal			
Iktatószám: T 1971-1	Melléklet: db		
Érkezett: 2025 JÚL 17.			
Előszám:	Utószám:	Előadó:	
		94-64	

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Herczeg László Lukács

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Herczeg László Lukács

Levelezési cím: 2131 Göd, Radnóti Miklós utca 22.

Telefonszám: +36-30-374-1413

E-mail cím: herczeg01@gmail.com

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **tímár szerszámok**

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:³

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☒ x_ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

a szakterületi besorolás indokolása: Ipari és műszaki megoldások körébe tartozik

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

- ☐ igen
amely nemzetiség:⁴

x_nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: **5650 Mezőberény, Orlai utca 3.**

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- X települési** ☐ tájegységi ☐ ágazati

amely értéktár neve: **Települési Értéktár Mezőberény**

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):
Mellékletként csatolva

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

A bőrkészítés, mint ipar Magyarországon a 2000-es évig teljesen megszűnt, a kéziszerszámok felszerelések elkallódtak. A Német Közösségi Házban fellelhető és megtekinthető még néhány eszköz.

³ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

⁴ Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források): nincs

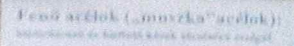
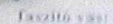
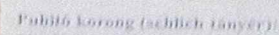
9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: nincs

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m)* pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról

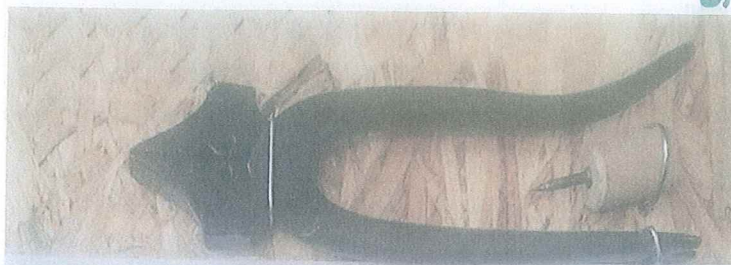
1.

2.

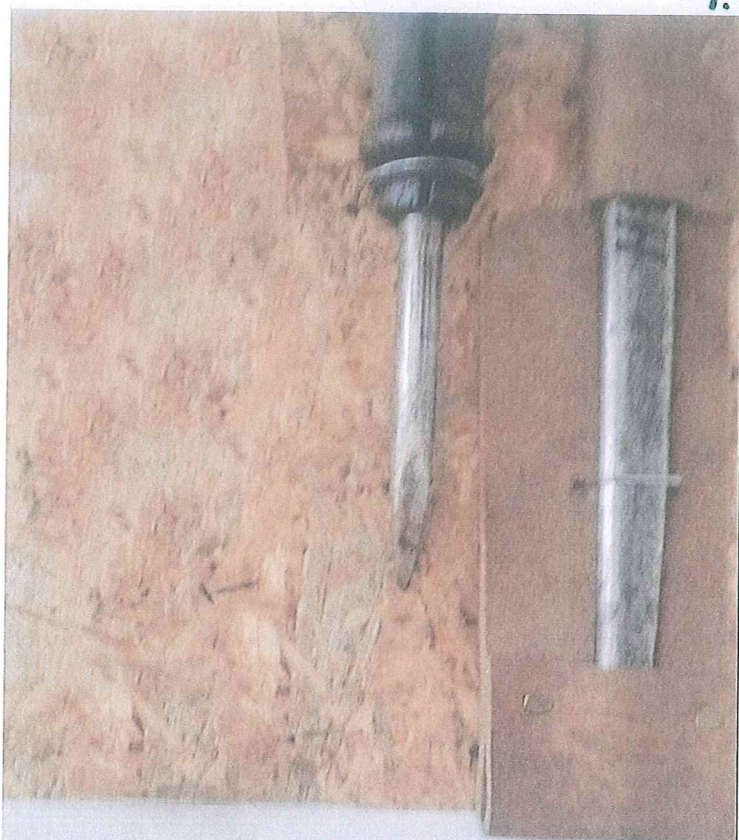
Spannoló fogó és spannoló szög vagy dugószög:

A vizes bőrök deszkalapra feszítésére, rámozására, szárítási célból.

Buffoló vagy blanchirozó, hántoló kés:

A buffolás növényi cserzésű bőrök külső, színoldali hibáinak, a blanchirozás belső, hússoldali hibáinak korrigálására szolgáló éles kés. Szépipítési műveletek.

Fenő acélok („muszka”acélok):

blanchirozó és buffoló kések élezésére szolgál.

8.

Páncsolt

az állati bőröknek látták, és egyedi barkarajza van. Más a marha, disznó, kecske, csóka, farkos, és a bőr látható felületi mintázata barkarajza. Ezen természetes színt kiemelésére és a bőr puhítására használták.

9.

Kézi prés

barkahibás bőrök javítására. A művelet úgy történt, hogy egy fiatalabb segéd vagy inas a nagy asztalra (150 cm x 400 cm sima felület) terített bőrre helyezett présre állt, a feje felett levő léce kapaszkodva egyensúlyozott, két másik segéd húzogatta a nedves bőrt a szerszámmal, majd a bőrt rudakon megszáritották.

10.

Kézi prés

Kézi prés.

barkahibás bőrök javítására. A művelet úgy történt, hogy egy fiatalabb segéd vagy inas a nagy asztalra (150 cm x 400 cm sima felület) terített bőrre helyezett présre állt, a feje felett levő léce kapaszkodva egyensúlyozott, két másik segéd

A képeken látható és a bőrgyártás során használt kéziszerszámok szakmai nevei, rövid ismertetése és használati leírása.

1. kép:

utcai „Cégtábla” (Cégér)

2. kép:

Tímármester néhány kéziszerszáma látható, amelyek a XX. század közepéig voltak használatban.

Puhító korong (schlich tányér): állványra szerelve a korong alakú szerszám felületének szélén lévő él egyik fele tompa, a másik fele pedig éles. A tompa felével a velúr bőrt, a korongot 180°-ban elfordítva, az éles felével pedig a színbőrt puhították és nyújtották.

Taszító vas: markolatba foglalt tompa acél, bronz, márvány vagy üveglap, ami a nedves bőrök asztalon történő simítására, nyújtására szolgált.

Krupponáló kés: darabolási munkákra szolgált,

Fenő acélok (muská acél): a tímár a különböző szerszámok élezésére használta, ezért a fenő acélok megjelenése is különböző formában volt.

Kézi prés: kissé barkahibás, kissé sérült bőrök javítására szolgált. A cserélhető bronz hengereken található mintázat a javítandó állatbőr fajtájának megfelelő barkarajz. A műveletet úgy képzeljük el, hogy egy nagy, erős, teljesen sima felületű asztalra (150x400 cm) ami lehet 5 cm vastag üveg, kerámia vagy márvány. Ráterítik a bőrt színével felfelé, egy inas a bőrre helyezett présre áll (a mennyezetre erősített, lelógó lécebe kapaszkodva súlyt képez és egyensúlyoz) két segéd pedig a fogantyúnál fogva húzogatja a szerszámot a még éppen csak nedves bőrön. A hibák eltüntetése után a bőrt rudakon szárítják.

3. kép:

Egyenes tőkekés: A képen látható húsoló (német) egyenes tőkekés Bécsben készült 1880-ban. Anyaga finom, hajlékony acél és a lóbőrök 6-8 cm vastag sárgásbarna sörényszírének lefejtésére használták. A lefejtett zsírt kifőzték (szulfítálás után) a vixos bőrök zsírozásra használták. Ritka értékes zsírozó anyag volt.

Faragó tőkekés (Falcz): a bőr vékonyítására, keresztmetszetének, vastagságának csökkentésére használták. A faragás során forgács alakban a bőr húsoldaláról esett le a levágott rész.

Színelő tökekés: a bőrön található szőr vagy gyapjú és a felhám eltávolítására, a színbőr megjelenítésére használták. Az így megmunkált bőr esetében már „pöréről” beszélünk. A tökemunkák nagy gyakorlatot kívántak és a bőrkikészítés során a legnehezebb fizikai munkák közé tartoztak.

Tőke: ilyen eszköz sajnos nem maradt meg, ezért csak a leírása alapján lehet képet alkotni róla. A tőke, körülbelül 1 méter átmérőjű, alakja egy hosszában félbevágott hordóhoz hasonló, betonból vagy keményfából készített nehéz segédeszköz. Erre terítették belső, húsos oldalával felfelé a megmunkálandó bőrt. Ezen az eszközön történt a bőrön lévő felesleges zsír és hús leszedése, ami két végén fogantyús hajlított tökekéssel történt. (A bemutatásra kerülő eszközök között hajlított tökekés nem látható.)

Stuccoló olló: (nem hajlított birkanyíró olló) felesleges részek levágására szolgált.

Spannoló v. rámozó fogó (egyenes pofával): a nedves bőrök deszkára történő feszítése során a bőrök húzására szolgált. A művelet során a feszített bőrnek a deszkára történő szegeléshez egy kis keményfa hengerekbe fogott rozsdamentes szöveget, úgynevezett dugószöveget használtak. Ugyanezt a szerszámot, csak görbített pofával (cvikkoló fogó) a cipészek a cipő készítése során a felsőbőr talpra feszítésére használták.

Parafás puhító (Pántofli): Az állati bőröknek fajtaként egyedi barkarajza van. Más a marha, borjú, ló, disznó, bárány, kecske, elefánt, strucc, krokodil stb. látható felületi mintázata. Ezt nevezik a „barkarajz” -nak. A szerszámot a bőr természetes mintájának (barkarajzának) kiemelésére, láthatóvá tételére és egyben a bőr puhítására is használták.

Hántoló „buffoló, blanchirozó” szerszám: a „buffoló” szerszám a növényi cserzésű bőrök színoldali hibáinak, a „blanchirozó” szerszám pedig a húsoldal, belső oldali hibáinak korrigálására, javítására szolgáló rendkívül éles szerszám. Ezek a műveletek már a bőr szépítését szolgálták.

4. kép:

Meszes fogó: Ez egy nagyméretű erős fogó, aminek a hossza 130 cm, a nyitható befogó pofa 15 cm. Ezzel a fogóval a földbe ástott, akár 2 méter mély, beton vagy tölgyfa kádakból vették ki a dolgozók a nehéz marha vagy lóbőröket. Az idők folyamán a meszes fogó és a tökekés a tímármesterség jelképévé vált.

5, 6, 7, 8, 9, 10 képek:

kiemelt nagyított képek a bőrgyártás során használt kézi szerszámokról.

Szeretném kihangsúlyozni, hogy a 3-as képen látható, 1880 körül, Bécsben készült egyenes tőkekes, még európai szakmai múzeumokban sem található. A gyártó bélyegzője és készítésének ideje, jól láthatóan az acél pengébe van beütve.

A másik ritkaság a 2-es képen látható kézi prés.

Ezt a két szerszámot az 1930-as évektől már nem használták.

Az országban a következő helyeken mutatnak és mutattak be tímár szerszámokat:

Szentendrei Szabadtéri Múzeum Skanzen bajai tímár hazának bemutatásában néhány kéziszerszám látható ezekből 3-4 db-ot 1984-ben én adtam a Múzeumnak.

Debreceni DEMKI Tímárház (Nagy Gál István u 16) is bemutat 4-5 kéziszerszámot.

Pécsi Tímár-ház, teljes nevén Várostitörténeti Múzeum Pécs (Felsőmalom u. 9) bezárt. Tudomásom szerint romos állapota és statikai okok miatt 2009 óta nem látogatható. Ez a tímárház adott otthont, a Pécsi Bőrgyárban - az 1990 - es évek végén történt leállításig- használt eszközök és kisebb gépek kiállításának. Érdeklődésemre kéziszerszámok hollétéről nem kaptam információt.

Bőripari Dolgozók Szakszervezetében Budapest Bajza u 24-ben volt bemutatva 2 db. húsolók tőkekes. A szakszervezet 2000 körül beolvadt a Bánya, Energia és Ipari Dolgozók Szakszervezetébe Budapest Városligeti fasor 46. Érdeklődésemre a válasz, nem tudnak róla, hozzájuk nem került.

Ebből is látható, hogy a tímár szerszámok már alig fellelhetők, szinte teljesen eltűntek, ezért is **Ajánlom az Értéktárba történő felvételüket.**

A felsorolt és bemutatott szerszámok között kettő olyan is található, ami különlegesen ritka. Ez a szerszámkészlet egy helyen, ilyen összeállításban és ekkora választékban, az országban sehol nem található. Javaslatomat azzal támasztom még alá, hogy a szerszámok abban az épületben mutathatók be, ahol 1919-től egészen az államosításig 1948-ig működő tímárműhelyben a bőrgyártás során állandó használatban voltak. Ez a helyiség Mezőberényben a Német Nemzetiségi Önkormányzat és egyben a Német Hagyományápoló Egyesület közös bemutatóterme.

Az épület teljesen felújítva, megszépülve alkalmas a szerszámok méltó és autentikus bemutatására. A szerszámok Közösségi házban, nyitvatartási időben és előre egyeztetett időpontban azon kívül is az érdeklődők számára látható, egyben egy régi, lassan elfelejtett szakmáról és a szerszámok történetéről is tájékoztatást kaphatnak.

Herczeg László

nyugalmazott bőrvégész

ÉRKEZETT 2024 AUG 28

Mezőberényi Polgármesteri Hivatal			
Iktatószám: 1. 2322-2		Melléklet: db	
Érkezett: 2024 AUG 28.			
Előszám:	Utószám:	Előadó:	

**Mezőberény Város Önkormányzata
Települési Értéktár Bizottság**

Tárgy: Javaslat a tímármesterség által használt, még fellelhető szerszámok értéktárba történő felvételére.

A tímármesterség története egyidős az emberiséggel, az őskori leletek között már csontból és kőből készített kaparószerszámok találhatók.

A mesterség 4-5000 éves múltra tekint vissza, az idők folyamán a felhasznált eszközök az alkalmazott eljárásokkal együtt tökéletesedtek. A fehértímárságot például honfoglaló eleink honosították meg Európában. A középkorban az egyik legjövödelmezőbb mesterségek közé tartozott.

Az 17.-18. századok során nagyszámú tímármester tevékenykedett, a szakma specializálódása elindult (csizma, cipő, lószerszám stb bőrök gyártása). Függetlenül a szakosodástól, bizonyos szerszámokat elkerülhetetlenül használtak és a közelmúltig használtak is a tímármesterek. Ezen szerszámok gazdag kollekciónak mutatja be a Mezőberény Orlai u. 3 cím alatti Mezőberény Város Német Nemzetiségi Önkormányzat közösségi házában fellelhető eszközök kiállítása.

A bőrgyártás műveletei között a technológia különböző fázisaiban nagy jelentősége volt a különféle éles kések és fogók használatának. Ilyen például a darabolás céljára szolgáló krupponáló kés, az egyenes tőkekes például a lóbőrök sörényrészén található vastag zsírréteg eltávolítására szolgál. Megjegyzendő, hogy ez az egyenes tőkekes különösen egyedi darabja a kiállításnak, mivel az 1880 körül Bécsben nemesacélból gyártott kés előfordulása a nagyobb európai szakmai múzeumokban nem ismert.

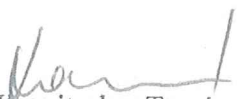
A színelő, faragó, tőkekesek szintén precíziós munkavégzésre szolgáltak a buffoló és blanchírozó késekkel egyetemben – éppen ezért a szerszámok között kiemelt fontosságú volt a megfelelő élező alkalmatosságok használata. Ezek voltak a fenőacélok – az ún. muszkaacélok. Formájuk az élezendő kés profiljának megfelelően lett kialakítva – a késekhez hasonlóan a mesterek és segédek nagy becsben tartották őket, és mindenkinek saját szerszáma volt.

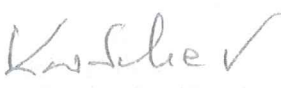
A célszerszámok közé sorolhatók továbbá a fogók széles skálája (rámázó, meszes/pőre fogó), a bőrök puhítására szolgáló tárcsák, ollók használata.

A nagyipari termelés kialakulása szükségessé tette a műveletek gépesítését, későbbiekben azok automatizálását. Mind a mai napig azonban a modern gépek is magukban hordozzák a tímárság szerszámainak alapjait – gondoljunk például a modern hasító, faragó, csiszoló gépek kialakítására. A kistímárság háttérbe szorult, főleg az egyedi, exkluzív igények kielégítésére szakosodott. Hazánkban a múlt század utolsó harmadában szűnt meg a kistímárságok jelentős része.

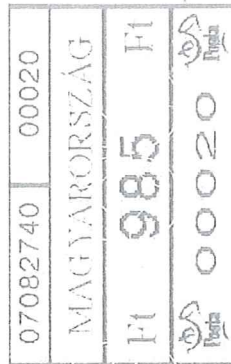
Tekintettel a magyar tímárság tradícióira és elismertségére, kiemelten fontosnak tartjuk hagyományainak megőrzését, ápolását, megismertetését honfitársainkkal és továbbadását az utánunk következő nemzedékeknek. Éppen ez indokolja és támasztja alá ezen egyedi szerszámkollekció felvételét

Budapest, 2024. 08. 25.

Dr Karnitscher Tamásné Dr Száraz Ildikó
Műszaki tudomány kandidátusa
Nyugalmazott fejlesztőmérnök,
Eagle Ottawa Hungary Kft

Dr Karnitscher Tamás
Kémiai tudomány kandidátusa
Igazságügyi szakértő
Címzetes főiskolai tanár
Nyugalmazott gyárigazgató,
Eagle Ottawa Hungary Kft

Karnitscher Tamás
28 Budapest
Gellőca u. 4.

Herzberg Város Önkormányzata
Települési Értéktar Bizottság

Herzberg
Kossuth tér 1.

BP. HÜVÖSVÖLGYI SZH. POSTA

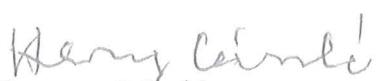
RL 1281 000 856 686 3

5650

Teljes
Fabian J.

A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és
filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat.

Alulírott Herczeg László a tímár szerszámok értéktárba történő felvételi
javaslatomhoz csatolt, saját készítésű fényképek és szakmai leírások
felhasználásához hozzájárulásomat adom.

Herczeg László

2131 Göd Radnóti Miklós u 22

ÉRKEZETT 2024 AUG 30. / 10297

Mezőberényi Polgármesteri Hivatal			
Iktatószám: T. 23.22-3		Melléklet: db	
Érkezett:		2024 AUG 30.	
Előszám:	Utószám:	Előadó:	
		Göd	